זלמן רייזען וועגן ווינניפעג

דער שם פון ווינניפעג האט מיך גע־גרייכט נאך אין ניו־יאָרק. "אט דארט וועט איר האבן אביסל נחת !" האט מיך געטרייסט דער געטרייער און ענערגישער גענעראל־סעקרעטאר פון דער אידישער קולטור געזעלשאפט, ה. נאוואק, וועלכער האט זיין אידיש־טישע קאריערע געמאכט אין קאנאדע, אלס לערער און קולטור טוער.

און ה. נאוואק האט מיך ניט אפ־גענארט. אין דער ווייטער קאלטער טיף פון קאנאדע שלאגט שטארק אין מיר־טער דער דפק פון דעם אידישן לעבן, ווארקט די אידישע קולטור־טעטיקייט ברייט און אינטענסיוו.

און זאל מען מיר טאקע דערקלערן פארוואס איז דאס עפעס אזוי ארויסגע־קומען, אז דווקא דאס ווייטע פארוואר־פענע ווינניפעג מיט אירע פופצן טויזנט אידן צווישן א פערטל־מיליאניקער באַ־פעלקערונג זאל האבן אויפגעבויט, למשל, די גרעסטע און פרעכטיקסטע אידישע שול אויפן גאנצן אמעריקאנער קאנטינענט ?

דאס האט מיגשלאכער ווילן און אי־דישער באוואוסטזיין אויפגעטאן די דאזיקע חידושים. צופעליק איז דאך ד. ג. טשערניאק, — דער געוועזענער אהיילעווער ס"ם און איצט אנגעזע־נער אדוואקאט מונגל געווארן קיין ווי־ניפעג. צופעליק האט זיך דא באזעצט דער לויבער נוטמוטיקער זון, קעלער. די נשמה פון דער ווינניפעגער אידישער שול, פון יעדער אידישער קולטור־אינ־ציאטייוו דא. צופעליק וואוינען דאך דא דאס פאר אידיש באגייסטערטע דר. וויקטאר.

און זיי, אט די דאזיקע פירער פון דער אידישער קולטור־ארבעט אין ווי־ניפעג. האבן מיר בא מיר אן אראנזאקן די אומגעהייערע אויפטואן אויף דעם אידישן קולטור לעבנס אין ווינניפעג.

אויף דעם שטר בלאט פון דער כ־ווענ־־פראגאם, אריינגעגעבן לכבוד דער יעלאכער גראדואציאנ־ווגג (סיום) פון דער פרץ שול לייגן איך אט מאטא אן אויסצוגן פון י"ל פרצ'ס רעדע גע־האלטען אויף דער אידישער שפראך־קאנפערענץ אין טשערנאוויץ : "איין פאלק אידן — זיין שפראך איז אידיש, און אין דער שפראך וועלן מיר אונ־זער אוצר זאמלען, אונזער קולטור באַ־שאפן, אונזער נשמה ווייטער וועקן אלס פראנט".

אין דאזיגנגנגן קאן שוין איינפאלן צו טראכטן דערגרייכונגען און כחות מוזן אנווענדן, ווי אטאקעס אויף די ביגענע פאזיציעס. מען טראכט, צי די שוואכע זאלן דאס זיין ביכולות

האט זיך די אידישע ייט געכאפט, וואס אפגעטאן, אבער ליי־דער אין שפעט. איין טו־אלן יא האבן : פאר ט קלאר געווארן, אז שוין מער ניט גיין, ובוהי, וואס הערשט ער נאס אז קוס און מען נמען א סוף און מען ־יינטראגן אביסל מער שן לעבן. די דאזיקע אויף זיך דער דר־נאל ראט, וואס איז געווארן אויפן סדר־ישע פאליטישע פאר־("אינטא")

פאמעראנץ

אנגען ארויסווייזן זיין ער ביז, כיי אין שווייר ־ן לשון מן די פארשיר־ען זיך דרום דער דר־ן איז נאך ניט באנוצט ־ן אידישער ליטעראטור ־ן אנגען און וואראשיר־

קסטע פארכאפנדיקע ־ווקר רעדעקטיקע אין, ־טע. אריינגעוואר־פענע, ־ן סיי פון קאנאדע, בלויז אזוי, ווי אריינגעשיקט ־עלכן. און דערפאר איז ־ריסטיש, ווען איינער ־נט :

־ נאט האט געזאגט ־ן אייגפאלן צו טראכטן ־ן דאס בילד אין אויס־ער עיקר — די טעמע אונגערויכ.

־ן אפשייוכונגען יעען מיר ־טראנענעגס יונגן טאַ־

־לע פון ל. מלאך איבער ־קינדערי־לידער, געפינט אין דעם דאזיגן זשור־נ'באטייליק זיך בלויז

־גלידערט אירע לידער ־עם תמציות פון יעדער ־זעגן באמת פאר זיך ־ווי א מייסטערן פונם

־ל איך דערמאנט ווערן, ־ן באלערבקיקע אתריקל ־ענעלעגבאנען) וואס האט ־איינציקן ציל, — מיט ־ן ארויסצורופן "די אי־אפצושאען די גרוים פון ־טייליקטן...) באונדערד־ויק אין התפעלות, אי־יקער אידישער ליטער־ער, וועט זיכער בענטש־טערט פון דער אידישע־ שפע (אלץ פון "ב־פ.), וואס האט אין אויס־ייכט ביז א לעצט ווינק־..."

־יונגע שרייבער אין קא־אך ניט אזוי שפל/דיק אר־יען זאל דארפן פאר זיי ־ן ערדקה אויסבעטן פאר א־ר.

־ר גרופע אין קאנאדע אי־ן זאל נאר פון צייט־צו־־נען א בשורהבק מיט טאַ־אפנגען, וועלן זיי שוין ־ארזעען ווערן פון דער אי־...

פון ווינניפעג הדס־זונטאג

ום 22טן נאוועמבער וועט־ משאפטער הדסה דורכ־־טאג". מרס. וו. משאדי־ ס. סניידער און מיס ג. ־ווינען די קאנווענערס.

—)::(—

"טעג־טאג" און קאנ־פאר סטרייקערס

עם 22טן נייוועמבער, וועט א "טעג־טאג" פאר די פון וואל. מעטאפ און פונקט פון אוקראינער ליי־ ־ווט פארקומען א קאנ־ערעם טעאטער. א שיינע ־ערט צוגעגרייט.

וואַרום מ. אַווערבאַך דאַרף אַן מיז דערוויילט ווערן אַלס סקול טראַסטי פון וואַרד דריי

פון א. י. זלאטין

מ. אווערבאך

מ. אווערבאך איז געבאָרן אין רוס־לאנד אין א קליין שטעטל פון מאהי־לעווער גובערניע.

ער האט געקראָגן אן עכט אידישע תלמודישע דערציאונג.

ער האט יאָרן לאנג געלערנט אין די גרעסטע ישיבות.

ענדלאך נעמט ער זיך פאר וועלט־לאכער בילדונג אין פארענדיקט א 6 קלאס גימנאזיע קורס אין באברויסק. ווערט א לערער פון פריוואטע אורקס, און שטודירט ווייטער.

א פאר יאָר פאר דער ערשטער רו־סישער רעוואָלוציע, ווערט מ. אווער־באך אריינגעצויגן אין דעם שטראם פון דער רעוואָלוציאָנערער באוועגונג און ארבעט יאָרן לאנג אונטער דעם נאָמען "כאקס" אין דער רעוואָלוציאָ־נערער באוועגונג ביז ער ווערט פאר־שיקט אין סיביר. דארט נעמט ער זיך ווייטער פאר זעלבסט־בילדונג און ער פארענדיקט אין דער שטאט וואראנדא 8 קלאסן גימנאזיע.

אין דעם יאָר 1911 קומט ער מיט זיין פרוי קיין ווינניפעג. ווארפט זיך גלייך אריין אין דער געזעלשאפטלא־כער ארבעט — ווערט טעטיק אין אר־בעטער רינג בר. 506 און דערנאך ווערט ער איינער פון די גרינדער פון דעם נאציאנאלן ארבעטער פארבאנד בר. 506. ווערט טעטיק אין הילפס־פארבאנד, און קאנגרעס באוועגונג.

אין די ערשטע יאָרן שליסט ער זיך אָן אין דער פארטיי פועלי ציון, ווערט איר סעקרעטאר פאר יאָרן לאנג און איז אקטיוו אויף אלע געביטן.

מ. אווערבאך איז איינער פון די ער־שטע לערער פון ווינניפעגער תלמוד־תורה, איינער פון די לערער וועלכער האט אנגעפירט שטענדיק די העכערע קלאסן און אפט נעמט ער איבער די פארוואלטונג פון דער תלמוד תורה. און זיין ווירקונג אויף די קינדער און פארוואלטונג איז אלעמאל געווען צו באוואונדערן.

מיט צען יאָר צוריק, נאָך א סכסוך מיט די פארוואלטער פון תלמוד תורה, גרינדעט ער זיין איינענע שול און ער מאכט גרויסן פארשריט. שטענדיק גע־ערקט שורט וועגן דערציאונג און האט זיך אויסגעלעבט אין דעם.

מ. אווערבאך פארגעסט ניט זיינע לאנדסלייט און איז אויך טעטיק אין דער פראפאיסקער סאסייטי..

פירט אן א לערער באוועגונג מיט א אנגעזעענע פון לערער אין סאסקאטון (קאנאדע) אין דער תלמוד תורה דארט אן ארט אלס לימוד.

דאס אריינדרינגען פון אידיש אין די תלמוד תורה'ס אין א דערשיינונג, וואס מען באגעגנט אין א סך אמעריקאנישע שטעט. אבער אין קאנאדע, דערהויפט אין מערב קאנאדע איז עס דורכגעפירט פולשטענדיק, און דאס איז א דאנק דער ווירקונג פון ווינניפעג.

האבן מיר טאקע אין ווינניפעג אין סך הכל דעם פאקט, וואס ארום 70 פראצענט פון אידישע קינדער באקומען א אידישע דערציאונג. הלוואי אויף ווארשע געזאגט געווארן !

אין טאקע דאס אידישע ווינניפעג בכלל רייפער, באוואוסטזיניקער, גע־דעלשאפטלאכער. האט דארט דאס אי־דישע בוך א היכשע פארשפרייטונג (ס'עקזיסטירט אפילו א אידישע בוכ־האנדלונג); אין די ווינניפעגער אידי־שע צייטונג "דאס אידישע וואָרט" א איינגעגעמער אויסנאם צווישן די פראָ־וינציעלע אידישע בלעטער מיט איר ערנסטער באציאונג צו אידיש־געזעל־שאפטלאכע און קולטורעלע פראגן; נו־טא דארט אט די דאזיקע פארפלייצונג פון ציוניסטעוואטע שרייבעכצער, וואס פאראידיאטישן דיין אידישע פרץ שול מאכן די אידישע קינדער דורך סע, דערהויפט אין די קליינע צענ־טערס, טרייבן פון איר אוועק דעם בעסערן אידישן לעזער, וועלכער זוכט אין דער אידישער צייטונג עפעס מער ווי פאטראוועס פון די מעלה־גייערדי־קע "ציון"־מאמאריסטן.

אין די דארט שוין געבוירענע אידי־שע יוגנט פארבונדן מיט דעם אידישן לעבן אי אין דער שפראך אי אין גע־זעלשאפטלאכן אינטערעס. האבן מיר אין שול פון דער פרץ שול אריינגע־קרעפטן, וואס זיינען מימשך די ארבעט פון זייערע עלטערן, פון יענעס דור בייער אין טוער, וועלכע מיר האבן צו פארדאנקען דעם אויפבלי אין מאַ־דערן אידיש לעבן אין קאנאדע.

טרעפן מיר געוועזענע תלמידים און תלמידות פון דער פרץ שול אלס לערער און לערערינס אין די אידישע שולן פון אמעריקע, אלס אמלער און קאפעס פאנדענטן פון יינו"א א. א. ז.

אט איז דער 16 יאָריקער זון פון דעם אנגעזעענעם ווינניפעגער אדווא־קאט י. העסטערן, א פירער פון די פועלי־ציון (ער איז הייייאר טאקע זוי־ער דעלעגאט געווען ביים ציוניסטישן קאנגרעס) : א לעבעדיקער באוויין, א ווייס מ'קאן גרייזן מיט דער דערצי־אונג אין אידיש אפילו אין אמעריקע. דער אינגל אין דורכגערודנונג מיט אי־דישע פראבלעמען, באהאוונגס אין דער אידישער ליטעראטור, אן אמת'ער פארשטייער פון דער יונגער אידישער אינטעליגענץ.

אט איז משה בובים, א תלמיד פון דער פרץ שול אין ווינניפעג, וואס האט זיך אויסגעצייכנט אלס דראמאטיקער פון דער אידישער געשיכטע. זיין פיע־סעלע "שאול, אדער די צעשפאלטענע טאָ מיט אידישער מלוכה" איז מיט גרויס דערפאלג אויפגעפירט געווארן אין דער פרץ שול.

אט איז ברוכל נאטאנזאן ,דער צען־יאָריקער תלמיד פון דער פרץ שול, דער מיזיניקל פון איינעם פון די בוי־ער אין טוער פון דער פרץ שול, דערבי־ינג נאָר א מחיה'דיקן אידיש. נאָר איז אויך שטארק אנגעלייענט אין דער אי־דישער ליטעראטור. אים פעלן אבער קונדערי־ביכער אין אידיש און איך האב אים עפעמיט צוזאגן צו פארשאפן אים זיי פון פוילן אין פון רוסלאנד.

עפעס א שטיק ווילנע האב איך גע־פילט, פארבריינגענדיק אן אכט טאג אין דער סימפאטישער מינטערער אי־דישער קולטור סביבה פון ווינניפעג — דעם ירושלים פון קאנאדע !

* * *

צו די קאָרדיליערן

עס וואלט זיך וועלן שרייבן און שרייבן וועגן ירושלים דקאנאדע — וועגן דעם מערקווירדיקן אידישן ישוב פון ווינניפעג, אבער עס ווארטן אויף דער ריי נאָך אזוי פיל באגעגענישן און איינדרוקן פון דער ווייטער וועסט פון ווינניפעג, אבער עס ווארטן אויף ווארשע געזאגט געווארן !

אין טאקע דאס אידישע ווינניפעג בכלל רייפער, באוואוסטזיניקער, גע־דעלשאפטלאכער. האט דארט דאס אי־דישע בוך א היכשע פארשפרייטונג (ס'עקזיסטירט אפילו א אידישע בוכ־האנדלונג); אין די ווינניפעגער אידי־שע צייטונג "דאס אידישע וואָרט" א איינגעגעמער אויסנאם צווישן די פראָ־וינציעלע אידישע בלעטער מיט איר ערנסטער באציאונג צו אידיש־געזעל־שאפטלאכע און קולטורעלע פראגן; נו־טא דארט אט די דאזיקע פארפלייצונג פון ציוניסטעוואטע שרייבעכצער, וואס פאראידיאטישן דיין אידישע פרץ שול מאכן די אידישע קינדער דורך סע, דערהויפט אין די קליינע צענ־טערס, טרייבן פון איר אוועק דעם בעסערן אידישן לעזער, וועלכער זוכט אין דער אידישער צייטונג עפעס מער ווי פאטראוועס פון די מעלה־גייערדי־קע "ציון"־מאמאריסטן.

אין די דארט שוין געבוירענע אידי־שע יוגנט פארבונדן מיט דעם אידישן לעבן אי אין דער שפראך אי אין גע־זעלשאפטלאכן אינטערעס. האבן מיר אין שול פון דער פרץ שול אריינגע־קרעפטן, וואס זיינען מימשך די ארבעט פון זייערע עלטערן, פון יענעס דור בייער אין טוער, וועלכע מיר האבן צו פארדאנקען דעם אויפבלי אין מאַ־דערן אידיש לעבן אין קאנאדע.

טרעפן מיר געוועזענע תלמידים און תלמידות פון דער פרץ שול אלס לערער און לערערינס אין די אידישע שולן פון אמעריקע, אלס אמלער און קאפעס פאנדענטן פון יינו"א א. א. ז.

אט איז דער 16 יאָריקער זון פון דעם אנגעזעענעם ווינניפעגער אדווא־קאט י. העסטערן, א פירער פון די פועלי־ציון (ער איז הייייאר טאקע זוי־ער דעלעגאט געווען ביים ציוניסטישן קאנגרעס) : א לעבעדיקער באוויין, א ווייס מ'קאן גרייזן מיט דער דערצי־אונג אין אידיש אפילו אין אמעריקע. דער אינגל אין דורכגערודנונג מיט אי־דישע פראבלעמען, באהאוונגס אין דער אידישער ליטעראטור, אן אמת'ער פארשטייער פון דער יונגער אידישער אינטעליגענץ.

אט איז משה בובים, א תלמיד פון דער פרץ שול אין ווינניפעג, וואס האט זיך אויסגעצייכנט אלס דראמאטיקער פון דער אידישער געשיכטע. זיין פיע־סעלע "שאול, אדער די צעשפאלטענע טאָ מיט אידישער מלוכה" איז מיט גרויס דערפאלג אויפגעפירט געווארן אין דער פרץ שול.

אט איז ברוכל נאטאנזאן ,דער צען־יאָריקער תלמיד פון דער פרץ שול, דער מיזיניקל פון איינעם פון די בוי־ער אין טוער פון דער פרץ שול, דערבי־ינג נאָר א מחיה'דיקן אידיש. נאָר איז אויך שטארק אנגעלייענט אין דער אי־דישער ליטעראטור. אים פעלן אבער קונדערי־ביכער אין אידיש און איך האב אים עפעמיט צוזאגן צו פארשאפן אים זיי פון פוילן אין פון רוסלאנד.

אין אקטיוו אומעטום.

אין 1919 קערט ער זיך אום צוריק צו זעלבסט־בילדונג, ווערט א תלמיד פון מאנטאבער אוניווערסיטעט און הויבט אָן שטודירן. אין דער זעלבער צייט פירט ער אָן מיט זיין שול. ער עדריקט ארטס און גייט ארויס אין לאָ שול, און פארענדיקט אין יאָר 1927 אלס לאָיער. צוריק ווערט אווערבאך טעטיק ביי די פועלי ציון פאר א שיי־נע פאר יאָר און לעבט אויף די באוועג־גונג פון פועלי־ציון און קאנצענטרירט ארום זיך די גאנצע יוגנטלאכע באוועג־גונג.

אט איז אזא באוועגלאכן צושטאנד געפינט זיך מ. אווערבאך, פול מיט לע־בען און פול מיט טעטיקייט.

ענדלאך ווערט ער א מיטגליד פון דער אינד. לייבאר פארטיי און זעצט פאר די ארבעטער באוועגונג וועלכע ע־האט אנגעפאנגען מיט 28 יאָר צוריק, ווערנדיק א מיטגליד פון דער סאציאל־רעוואָלוציאָנערער פארטיי.

מ. אווערבאך פארדינט כשר — נאָך יאָרן פון בילדונג, נאָך יאָרן פון געזעל־שאפטלאכער טעטיקייט, נאָך יאָרן פון לערערי — זיין דער אידישער פאר־טרעטער פון דן אידן פון וואָרד דריי.

איך גלויב אז יעדער איד פון וואכער מין ער זאָל ניט זיין, געפינט אין מ. אווערבאך זיין פארטרעטער.

זאָלן די ווינניפעגער אידן פון וואָרד דריי טאקע געבן דעם נומער (1) פאר מ. אווערבאך, אום ער זאָל קריגן א גרויסע מאיאָריטעט פון די אידן פון ווינניפעג.

וואָרד דריי, געדיינקט, שטימט און בריינגט אייערע פריינט מיט זיך צו שטימען פאר מ. אווערבאך אלס סקול טראסטי פון וואָרד דריי.

*) באפארקונג פון דער רעדאקציע: זאמן (זיינען, באוואוסטער אורזשפ שריפסטעלער און קולטור טוער, האט מיט אנדערהאלבן יאָר צוריק באוועגונג ווינניפעג אין מערב קאנאדע אין די אינסטרעטן אויס אין אינטערעסן פון אידישן לעבן אין דער אמעריקאנער קולטור־לאנד. אין אין אויסגעגעבן אונז אויס־ער אין אויסגעגעבן אונז אויס־ער אין אויסגעגעבן אונז אויס־ער